

KRISTIINA VUORI

KESYTÖN LIEKKI

TAMMI

KRISTIINA VUORI

KESYTÖN LIEKKI

TAMMI

HELSINKI

Tämän kirjan kirjoittamisen mahdollistivat Jenny ja Antti Wihurin rahasto,
Taiteen edistämiskeskus ja Suomen Kirjailijaliitto.

© Kristiina Vuori ja Tammi 2022
Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä
ISBN 978-952-04-4289-7
Painettu EU:ssa

Isälle

Päivisin Maria ei tunne kipua. Päivisin hän pystyy unohtamaan. Vain hetkittäin, kun hän haistaa avotulen tai savua, välähtää muisto kuin ukkosvasama yötaivaalla. Myös valkolyökin haju tuo muistoja, ja joskus pelkkä odottamaton kosketus houkuttelee ne esiin.

Savu ja tuli, ne on helppo ymmärtää. Totta kai ne muistuttavat häntä tulipätsin keskellä koetuista kauhunhetkistä. Mutta miksi kosketus? Miksi valkolyökki, jonka mausta hän pitää ja jonka käytössä perheen huushollerska ei koskaan arastele?

Päivisin Maria ei muista kipua, sillä kipu tulee aina öisin. Silloin, kun Maria ei ole valppaana. Silloin, kun hän on suojaton ja yksin.

Painajainen alkaa aina samoin. Toukokuun myrskyllä, joka kohisee savupiipuissa ja ulisee tuvannurkissa. Kevätmyrskyllä, jonka siivittämänä tuli pääsi leviämään ja tuhoamaan Turun kolme vaurainta korttelia joen suurella puolella.

Tuulen jälkeen saapuu palokellojen kumina.

Mutta jopa unensa syövereissä Maria tietää, etteivät kellot saattikka myrsky herättäneet häntä. Painajaisesta jää aina puuttumaan jotain. Jotain, jota hänen kauhun haurastuttama mielensä ei suostu

paljastamaan. Sillä jos hän kerran kuuli kellojen hätäisen kalkkeen, miksei hän päässyt ajoissa ulos toisten lailla?

Unessa hän kuulee kellot, mutta silloin on jo myöhäistä. Savu vyöryy hänen yökamarinsa oven alta ja kun hän tarttuu ovisalpaan, se polttaa. Hän huutaa tuskasta ja kavahtaa taaksepäin, irrottaa otteensa palanut kämmen sydämen tahdissa tykyttäen. Hän kääntyy, aikoo paeta ikkunasta, mutta ei ehdi.

Tuli saa hänet kiinni.

Öisin hän muistaa kivun, mutta sitäkin kirkkaammin tulen.

I

SAVU

1

Talossa haisee savu. Aivan varmasti haisee. Se pistelee Marian sie-
raimissa, kutittaa kurkussa ja pakottaa vedet silmäkulmiin. Maria
laskee nypylät käsistään nyplästyynyn päälle. Hän ei saisi rauhaa,
jollei tarkastaisi paikkoja, kulkisi Thorwestin kamarista toiseen ja
puhaltaisi sammuksiin kaikki turhat kynttilät ja tulivadit. Nous-
tessaan hän naksauttaa tyynnyttävästi kieltään usvanharmaalle
papukaijalle, joka keikuttaa päätään levottomasti puolelta toiselle
ja pyörähtelee orrellaan kuin tanssiin kutsuen.

”Pippuri odottaa”, Maria sanoo ja liu’uttaa sormiaan linnun
kaulahöyheniä pitkin.

Pippuri räpyttää pyöreitä, vehnänkeltaisia silmiään ja painaa
mustan nokkansa vasten Marian kämmensyrjää. Linnun nimelle
nauretaan tuon tuostakin, mutta Mariasta se on juuri sopiva,
sillä ne molemmat, niin papukaija kuin maustekin, ovat kotoisin
kaukaa merien takaa maasta, minne rohkenevat purjehtia vain
miehistä uljaimmat. Maustepippuria kutsutaan mustaksi kul-
laksi sen hävyttömän hinnan vuoksi, ja Marialle hänen lintunsa
on kaikenlaista kultaa arvokkaampi. Papukaijoja ei ehkä haalita
mausteiden tavoin kenenkään hengen uhalla sankasta metsästä,
jättiläiskäärmeitä uhmaten, mutta ei niitä silti löydä joka puun-
oksalta vain sormia napsauttamalla.

Pippuri pitäisi sulkea häkkiin, sillä yksin jäädessään lintu tekee usein pahojaan, repii uutimet ja sängynpeitteet kynsillään, silpuaa kaikki löytämänsä paperit tai nokkii puiset kalusteet syville vaolle. Mutta Pippuri ei viihdy häkissään ja Marialle on aivan selvää, että eläimen, joka liikkuu lentämällä, on päästävä välillä verryttelemään siipiään. Pippuri kyllästyy helposti, ja silloin se ryhtyy nyhtämään omaa sulkapeitettään, mikä ei voi olla hyvä merkki. Sehän on aivan sama asia kuin jos joku ihmisparaka yltäisi raastamaan hiuksia päästään. Siksi Maria ei henno vangita Pippuria, ellei ole aivan pakko. Tänään ei pakkoa ole, koska rouva äiti on edelleen Antskogin ruukinkartanossa, siellä on myös Marian veli Johan.

Papukaijan rupattelusta huolimatta peräkamari on Mariasta rauhallinen paikka. Hän on niin tottunut lintunsa vihellyksiin ja huhuiluihin, ettei aina edes kuule niitä. Muu huonekunta ei käsitä, kuinka Maria jaksaa Pippurin tauotonta pulinaa. Osa palveluskunnasta jopa pelkää lintua. Onhan Pippuri täysin eriskummallinen verrattuna muihin siivekkäisiin. Sehän puhuu! Vallankos ihan paholaisen avittamana, kuka noista kaukomaisten otuksista tietää. Maria taasen pitää Pippuria paljon helpompina toverina kuin suurinta osaa tuntemistaan ihmisistä. Eihän Pippuri kaipaa muuta kuin seuraa, tilaa pyrähtelyyn, päreitä revittäväksi ja tietysti ruokaa ja juomaa. Kunpa ihmisetkin tyytyisivät yhtä vähään.

Toisinaan käy tietenkin kalpaten. Joku avaa peräkamarin oven muistamatta koputtaa ja Pippuri livahtaa hujauksessa karkuteille. Siitä se soppa vasta syntyy ja jälkikäteen huushollerska pakottaa Marian siivoamaan Pippurin jäljet, sillä innostuessaan se pudottelee jätöksiiän minne sattuu. Peräkamarissa se on yleensä rauhallinen, kunhan sillä on joku seuranaan ja jotakin hajotettavaa aikansa kuluksi. Siellä se likaa vain häkkinsä ja ortensa alustan

ihan kuin olisi oikeasti hoksannut lukuisista motkotuksista, ettei muualle sovi sontia.

Nykyisin, kun Marian sisar Margareta asuu Grossmuttin tykönä, Pippurista ei ole juurikaan haittaa muulle ruokakunnalle. Toista oli ennen. Kun tulipalo neljä vuodenvuorokautta sitten jätti neitojenkamarit asuinkelvottomiksi, tyttöjen oli ollut pakko jakaa yhdessä ahdas perätupa, mikä ei ollut ollut heidän kummankaan mieleen. Silloin Margareta oli alkanut tosissaan valittaa Pippurista, sen jatkuvasta papatuksesta, vihellyksistä ja siivottomuudesta, siitä, ettei mikään säästynyt sen kynsiltä tai nokalta, ja lopulta äiti oli taipunut ja antanut siskon muuttaa Grossmuttin luo Luostarin jokikadulle, vain muutaman talon päähän kotoa. Grossmuttin kivitalo on pienempi kuin Thorwest, mutta se on jo ehditty korjata keväällä 1656 Turku tuhonneen suurpalon jäljiltä. Siellä siskolla on lokoiset oltavat eikä hänen enää tarvitse varoa puheitaan, kun Pippuri ei ole kuulemassa niitä. Lintu kun poimii herkästi usein toistuvat sanat ja mitä suuremmalla tunteella ne lausutaan, sitä innokkaammin Pippuri niitä matkii. Niinpä koko Thorwest oli perillä Margaretan ihastuksesta Daniel-nimiseen ylioppilaaseen ennen kuin sisko itse oli ehtinyt edes hoksata, kuka oli juorunnut.

Margareta haluaisi jo kovasti polvistua häätelan alla ja mikäs kumma se on, sillä vuosiltaan hän olisi ainakin riittävän kypsä, syntyihän sisar parikymmentä ajastaikaa sitten, samana kesänä, kun valtakuntaan saatiin postilaitos. Margaretan iässä kumpaiselakin vanhemmalla siskolla, Annalla ja Helenalla, oli ollut jo yksi vauva kehossa ja toinen esiliinan alla nousemassa. Mutta silloin Papa oli ollut yhä elossa ja Thorwösten tyttärillä oli ollut kosijoita enemmän kuin ovesta mahtui sisään.

”Kiltti poika”, Maria hyrisee ja suikkaa vielä viimeisen suukon Pippurin päälle. Itse asiassa hänellä ei ole harmainta aavistusta,

onko Pippuri poika vai ei, kunhan kutsuu sitä pojaksi, koska Papan teki niin.

Savunhaju tuntuu haihtuneen, mutta se ei vähennä Marian tarvetta lähteä tarkastuskierrokselle. Jossakin mielensä taka-alalla hän kyllä käsittää olevansa vainoharhainen. Toisaalta hän on utelias näkemään mitä hänen veljensä puuhaavat, kun rouva äiti ei ole estämässä heidän metkujaan.

Kynnyksellä hän pysähtyy kuuntelemaan käsi ovenrivalla. Muualla talossa raikaa sellainen meteli, että oksat pois. Jos rouva äiti olisi kotona, Petrus-veli ei olisi ikinä rohjennut järjestää minikäänlaisia bakkanaaleja. Vaan nyt eduskamarissa riekkuu äänistä päätellen ainakin tusinan verran ylioppilaita, joiden ratto on ylimmillään. Maria voi vain arvailla, sillä Petrus oli häätänyt hänet perätupaan heti ensimmäisen käypäläisen kolkuttaessa ovelle. Palveluskuntakin oli hätistetty omiin tupiinsa, tosin vasta sitten, kun Petrus oli pitänyt eduskamariin kannettuja tarjoomuksia riittävinä.

Tietäisipä rouva äiti, mihin kaikkeen pahantekoon hänen lempipoikansa on sortunut! Mutta äidin oli ollut pakko matkustaa kiireellä Antskoggiin, missä seppien työn laadusta oli tullut niin monta valitusta, ettei niitä voinut enää katsoa läpi sormien. Viimeisimmän kirjeen mukaan äiti ja Johan-veli olisivat tulossa kotiin ennen kevään vuorikäräjiä, mutta silloinkin he vain piipahtaisivat Turussa ja suuntaisivat sitten taas takaisin ruukeille. Jakob väitti, että Johan jättäisi opiskelunsa kesken, koska jonkun olisi pakko alkaa toimia ruukinförvaltarina, mutta Maria ei uskonut äidin suostuvan moiseen. Joka tapauksessa heistä kumpaakaan ei odoteta takaisin Turkuun vielä hyvään aikaan, joten Petrus pääsisi tästäkin konnankoukusta selville vesille, kuten aina. Veli on liukas kuin ankerias, mikään ei tunnu tarttuvan häneen.

Maria raottaa kamarinsa ovea ja tuntuu samalta kuin kiskaisisi villatupot korvistaan – melu on aikamoinen. Hän empii, mutta savu! Hänen on pakko tarkistaa, ettei tuli ole päässyt irti. Petrus tovereineen ei huomaisi, vaikka katto romahtaisi heidän niskaansa. Mekkalasta päätellen koko konkkaronkka on päässään kuin kiltapidoista kotiin porukan viimeisenä toikkaroiva oltermanni.

Yläkertaa Marian ei tarvitse tutkia, sillä siellä on vain suuri sali ja sen yllä vintti. Molempien ovet on naulattu umpeen romahtamisvaaran vuoksi. Vielä ennen liekkimerta Thorwest oli yksi kaupungin komeimmista pytingeistä saleineen, seitsemine kamareineen, pakaritupineen, kyökkeineen ja kauppapuoteineen. Thorwest on nähnyt elämää, kokenut perheen vaurauden niinä aikoina, kun Papalla oli yhä vuokralla Pikisaaren tervahovi ja hänen kauppatavaransa seilasivat suolavesien yli mahtavan, neljätoistatykkisen valtameripurjehtijan uumenissa. Thorwestin suuressa salissa on kestetty Akatemian professoreja, ja jopa kenraalikuvernööri Per Brahe on istunut salin pöydässä ja juonut rubiininpunaisena väлкеhtivää viiniä venetsialaisesta lasimaljasta.

Nyt talo on enää varjo entisestään eikä kohennusta ole ihan heti luvassa, koska ainakin äidin mukaan perheen omistuksessa olevat kolme rautaruukkia tarvitsevat kaiken liikenevän hopean. Kaupunkitalo saisi kuulemma odottaa vuoroaan, sillä sen kunnostaminen kiillottaisi vain perheen kilpeä. Kun taas ruukeilta ja niiden maaomistuksista saadaan niin mynttejä kuin viljaakin edellyttäen, että ruukit pysyisivät toiminnassa.

Äiti kai sen tietää parhaiten nyt, kun Papaa ei enää ole. Vaan turha Marian on marista, vaikeaa on ollut muillakin. Turkua kurittanut tulipalo riisti sadoilta kodin. Roihu oli alkanut tuomiokirkon takaa Koulukadulta, tuhonnut mennessään kirkontornin kelloineen ja eteenpäin hulmutessaan ahminut kitaansa viitisensataa taloa.

Kirkko, Luostari ja Mätäjärvi, kaikki kolme korttelia kärsivät rajusti. Siinä rytäkässä oli mennä Thorwestikin, mutta onneksi Thorwest oli rakennettu kivistä, joten se oli säästynyt juuri ja juuri asuin-kelpoisena. Tosin turkulaiset kyllä napisivat, että sen sortumaisillaan oleva muuri oli hengenvaarallinen ohikulkijoille.

Maria hivuttaa varovasti viereisen peräkamarin oven auki, sen, jonka jakavat perheen kaksi nuorinta poikaa, paraikaa juh-liva Petrus sekä Jakob. Nuortenherrojen kamarissa on hämärää. Vuodekomeron uutimet on vedetty eteen ja niiden takaa erottuu Jakobin rohisevaa hengitystä. Veli on taas sairaana. Hivutustauti, kuiskitaan silloin kun kuvitellaan, ettei nuoriväki kuule. Varo-vaisuus on tarpeetonta, Jakob on jo lähes aikamies ja tietää kyllä itsekin, miten sairas on.

Huokaisten Maria painaa oven takaisin kiinni. Äiti oli kärke-nyt lähettämään viestin heti, jos Jakobin vointi heikkenisi. Mutta Jakob oli kieltänyt, yskinyt ja vinkunut, että oli tauti sitten hivu-tusta tai horkkaa, se oli sitä samaa vanhaa, joka tulee ja menee. Veli ennusti olevansa taas entisellään siinä vaiheessa, kun äiti palaisi. Miksi suotta huolestuttaisi äitiä, hänellä oli muutenkin jo aivan tarpeeksi taakkanaan.

Arkituvan lattialankut narisevat häiritsevästi Marian jalkojen alla, vaikka turhaan hän askeliaan varoo. Edustuvasta kantautuva metakka on täällä jo niin kova, ettei kukaan kuulisi vaikka hän pyörittäisi räikkää molemmissa käsissään. Suuressa, koko nurkan peittävässä praasussa on enää hiillos hereillä. Tupa on autio, vain varjot kisailevat paljaalla permannolla ja kupariastioilla, jotka riip-puvat seinäkoukuista. Näyttävin huonekalu on katonkorkuinen, oveton kaappi, jonka hyllyillä seisoo sotilaallisessa rivistössä lasi-, tina-, savi- ja puuastioita. Yhdessä tuvan kulmauksessa on pie-nempi, viisikulmainen nurkkakaappi, sen päällä arkisennäköinen

pärepilhi hampaissaan sytytystä odottava päre. Seiniä kiertävät pitkät penkit, raskasrakenteinen orsipöytä seisoo tuvan perällä, sen molemmissa päissä viisipesäiset kandelaaberit ja niiden väliin jätetyt kynttiläsakset, mutta kynttilöitä ei näy. Pöydän pitkällä sivulla odottaa kaksi ristikkojalkatuolia isännän ja emännän istua.

Isännän. *Isän.* Marian rintaa puristaa jo tutuksi tullut suru. Petter Thorwöste oli kuollut vajaa vuodenvieras sitten keväisenä kyntökuun päivänä. Se oli samoihin aikoihin, kun tienoolla päiviteltiin Turun uutta piispaa Johannes Terserusta ja tämän määräystä, että jokaisen kirkon edustalle oli hankittava jalkapuu avionrikkojia varten, samanlainen hirvitys, jota turkulaiset olivat katselleet jo pidempään. Sen sijaan, että hautajaiset olisi järjestetty heti, kuten tapana oli, rouva äiti oli päättänyt, että Papa joutaisi lepäämään tuomiokirkon vanhassa sakaristossa siihen asti, kunnes perheen säädylle ja arvolle sopiviin peijaisiin olisi tarvittavat taalerit koossa. Niinpä oli mennyt aikansa, ennen kuin Papa vihdoinkin pääsi multiin.

Jospa vain Papa ei olisi kuollut. Hän sortui maahan suorilta jaloiltaan keskelle Turunjoen siltaa kuin salaman iskemänä. Apuun haettu palperimestari oli vahtinut Papan ruumista yön yli koska epäili, että paralyasia olisi vain halvaannuttanut tämän. Halvuukoh- tausta hoidettiin harjaamalla Papaa paloviinaan kastetuilla harjoilla ja lopuksi käärimällä hänet lämpimiin hauteisiin. Mutta kun elon- merkkejä ei ilmaantunut, oli selvää, että Jumala oli päättänyt kutsua Papan luokseen siitä huolimatta, ettei Papa ollut ehtinyt järjestää asioitaan, hyvästellä läheisiään ja tehdä tiliä synneistään.

Kasaantuvat huolet olivat tappaneet Papan, sehän oli selvää tyhmemmällekin. Papa oli viimeisinä viikkoina valittanut sydämen hypintää ja korvien suhinaa, mutta kukaan ei ollut tarttunut asiaan. Ei Papa itsekään, luultavasti koska poteminen oli hänelle niin vierasta. Ei Maria, koska ei hänkään ollut osannut epäillä

mitään vakavaa. Ei myöskään rouva äiti, jolta riitti mielenkiintoa vain niille ongelmille, joita ratkomalla vaurastui.

Mutta mennyttä ei voi muuttaa, on katsottava eteenpäin. Maria tosin katsoo sihahtelevaa hiillosta eikä tunne millään muotoa odottavansa tulevaa tai herra nähköön hallitsevansa sitä. Hän ei päätä yhtään mistään ja vaikka hänen järkensä sanoo, että rouva äitiin ja isoveljiin voi turvautua, hänen sydämensä ei ole yhtä luottavainen. Kaikki ovat kuolemassa samanarvoiset, mutta niin vain on, että jälkeenjääneille on eri asia, kuoleeko perhekunnasta lapsi, äiti vai isä. Suru ei toki ole raskaampi tai kevyempi, mutta sen seurana on toisenlaisia huolia riippuen siitä, kenet lasketaan multiin.

Huonekunnan pään kuollessa koko perheen elämä muuttuu väistämättömästi ja nyt, kun Papaa ei enää ole, ruoriin on tarttunut rouva äiti, jonka neuvokkuudesta riippuu tästä edespäin kaikki, mukaan lukien veljien koulutus ja perehtyminen rautaruukkien, meripurjehdusten ja kaupankäynnin maailmaan. Perhe on veloissa kaulaansa asti ja velkojia riittää aina Amsterdamia myöten. Kaiken kukkuraksi Papan entisen kauppakumppanin ja ystävän, Jakob Wollen, perikunnalta ei ole saatu kiskottua lanttiakaan, vaikka he olivat Papalle velkaa kymmeniätuhansia kuparitaalereita. Jos Papa ja Wolle eivät olisi vuosien saatossa ajautuneet katkeriksi riitapukareiksi, tilanne saattaisi olla toinen. Pahaa verta oli alkanut tihkua miesten väleihin jo siinä vaiheessa, kun Papasta, Wollen entisestä puukhollarista, oli tullut rikkaampi ja menestyneempi kuin vanhasta isännästään. Kireät välit olivat vaihtuneet suoranaiseksi vihamielisyydeksi, kun Wolle oli joutunut lainaamaan Papalta rahaa ja jättänyt kertomatta, että hänen takuuksi antamallaan Antskogin ruukilla oli jo ennestään muita kiinnityksiä.

Nyt on äidin käsissä se, selviääkö perhe veloistaan, pitääkö sopu perillisten kesken, säilyttääkö palveluskunta pestuupaikkansa,

onnistuvatko veljien naimakaupat odotetusti ja löytävätkö Margareta ja Maria soveliaat ylkäehdokkaat oikeanlaisista piireistä. Kun koko sotkuista vyyhteä pyörittelee mielessään yöt läpeensä, alkaa pikkuhiljaa tuumia, että tiiliänsä pudotteleva kotitalo on sittenkin vähäisin ongelmista.

Eduskamarissa joku kuuluu takovan spinettiä ja joukko humalaisia miesääniä tapailee härskiltä kuulostavaa juomaviisua, joka katkeaa tuon tuostakin hillittömiin naurunrähähdyksiin ja yllytyskarjahduksiin. Jossakin kikattaa... nainen. Maria ei ole uskoa korviaan. Onko Petrus tosiaankin kehdannut tuoda löyhätapaista hameväkeä Thorwestin katon alle? Maria kulkee päätänsä puistellen praasun eteen. Hiilten syvyyksissä hehkuu punainen kekäle. Marian katse hakeutuu takkauunin vierustalla seisovaan saaviin, siitä kun viskaisi vettä hiillokselle, olisi yksi huoli vähemmän. Hän ei kuitenkaan anna houkutukselle periksi vaan peräännytty ja kääntyy porstuaan vievälle ovelle. Savu tulee jostakin muualta.

Porstuaan tulee pilkkopimeää, kun tuvanovi heilahtaa kiinni Marian selän takana. Maria ojentaa vaistomaisesti kätensä eteen, hapuilee, astuu askeleen, toisen, ja törmää johonkin, joka on yhtä aikaa pehmeä ja kova. Plyysiä? Ehkä plyysinen röijy. Miten kummassa...

Samassa hän tuntee, kuinka käsivarsi luikertaa hänen uumansa ympäri, puristaa omistavasti ja kuuma, viinanhöyryinen hengitys hipaisee hänen ohimoaan.

”Sainpas sinut”, kuiskaa matala miesääni ja jokin kostea nuolaisee hänen korvalehteään.

Maria kirkaisee.

MINNE PAETA TULTA, JOKA ROIHUA SISÄLLÄSI?

Kevään 1656 tulipaloyönä nuoren Maria Thorwösten elämä muuttuu. Tuli polttaa merkkinsä hänen selkäänsä ja mieleensä. Sitten kuolee isä, ja perhettä uhkaa taloudellinen perikato. Elin-äiti ei luota sukulaismiehiinsä vaan ottaa ohjat perheen ruukeilla. Onni ei silti käänny, tulipalojen kauhut seuraavat perhettä ja Maria alkaa pelätä rakkaidensa puolesta. Hiiviskeleekö yön pimeydessä tuhopolttaja? Kun vielä ruukin-kirkon papiksi saapuu tuttu, sietämättömän pöyhkeä keikari, syttyy kipinöitä muuallakin kuin tulipesässä.

www.tammi.fi

84.2

ISBN 978-952-04-4289-7

PÄÄLLYS: EEVALIINA RUSANEN
KANSIKUVA: © MALGORZATA MAJ / ARCANGEL IMAGES
PAPUKAIJA: ISTOCKPHOTO